Lietas arhīva Nr. CA-0680-21/6
ECLI:LV:RAT:2021:1014.C30501917.18.S

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2021.gada 14.oktobrī

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija šādā sastāvā:
tiesnese referente Dz.Zvaigznekalna-Žagare,
tiesnesis A.Dundurs,
tiesnese I.Ramane,

izskatīja rakstveida procesā Rīgā, Brīvības bulvārī 34, civillietu Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS" prasībā pret /pers. D/ un /pers. E/ par kopīpašuma izbeigšanu, sakarā ar /pers. E/ un /pers. D/ apelācijas sūdzību par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 26.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] 2017.gada 20.aprīlī, ar precizējumu 16.maijā, Engures pagasta zemnieku saimniecība „BURAS" Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā cēla prasību pret /pers. D/ un /pers. E/ par kopīpašuma izbeigšanu, kurā, pamatojoties uz Civillikuma 1074., 1075.pantu, lūdza izbeigt kopīpašumu nekustamajā īpašumā /adrese A/, kadastra Nr./numurs A/, to pārdodot un izdalot ieņemto naudu kopīpašnieku starpā.

[1.1] Prasībā norādīts, ka prasītāja, kurai pieder nekustamā īpašuma /adrese A/ (kas sastāv no dzīvokļa 89,2 m^2 platībā un pie tā piederošām domājamām daļām no ēkas, palīgēkām un zemes), 31/100 domājamā daļa, nevēlas palikt kopīpašumā. /pers. D/ un /pers. E/ pieder attiecīgi 36/100 un 33/100 īpašuma domājamās daļas. Prasītāja nevēlas izpirkt visu īpašumu, bet kopīpašuma reāla sadale nav iespējama.

[2] 2017.gada 19.jūnijā, ar papildinājumiem 2018.gada 1.februārī, /pers. D/ tiesā iesniedza paskaidrojumu, kurā prasību neatzīst, norādot šādus iebildumus.

[2.1] Atbildētājai un viņas radiniekiem īres tiesības uz dzīvokļa īpašumu /adrese/, piešķirtas 1952.gada 21.maijā, 1963.gada 15.oktobrī un 1981.gada 5.februārī noslēdzot īres līgumu jaunā redakcijā.

2001.gada 23.maijā atbildētājas, /pers. F/ un Centrālā dzīvojamo māju privatizācijas komisija noslēdza pirkuma līgumu, ar kuru dzīvokļa īpašums tika nodots kopīpašumā. Atbildētājas tiesības uz dzīvokļa īpašuma domājamām daļām zemesgrāmatā reģistrētas 2016.gada 29.septembrī.

Izsolē pārdota /pers. F/ piederošā domājamā daļa no īpašuma. Prasība izbeigt kopīpašumu neilgi pēc īpašuma tiesību nostiprināšanas neatbilst Civillikuma 1.pantā noteiktajam labas ticības principam, pirms prasības celšanas prasītāja nav vērsusies pie kopīpašniekiem, lai noregulētu strīdu.

[2.2] Atbildētājai kā kopīpašniecei ir priekšrocības uz īpašumu, kurā viņa dzīvo kopš dzimšanas. Prasītāja dzīvokļa domājamās daļas iegādājās spekulatīvos nolūkos, lai nopelnītu no visa dzīvokļa īpašuma pārdošanas.

2018.gadā dzīvokļa kadastrālā vērtība ir 36 733 EUR, attiecīgi prasītājas daļas vērtība ir 11 387,23 EUR, par ko atbildētāja ir gatava to izpirkt.

[3] 2017.gada 22.jūnijā /pers. E/ tiesā iesniedza paskaidrojumu, kurā prasību neatzīst, norādot šādus iebildumus.

[3.1]Atbildētāja īpašuma tiesības uz dzīvokļa īpašuma domājamām daļām ieguva privatizācijas ceļā 2001.gadā. Kopīpašnieki lietoja katrs savu istabu un kopīgi pārējās dzīvokļa telpas. Prasītāja kopīpašumu iegādājās pēc brīvas gribas un nevar prasīt tā izbeigšanu. Prasītāja dzīvokļa īpašumu iegādājās spekulatīvos nolūkos, lai nopelnītu no visa dzīvokļa pārdošanas.

[4] 2018.gada 14.februārī atbildētāju pārstāvis zvērināts advokāts Jānis Pūce tiesā iesniedza jaunu kopīpašuma sadales variantu, norādot, ka taisnīgākais kopīpašuma sadales veids ir prasītājai piederošās 31/100 domājamās daļas pārdošana izsolē - izsoles rezultātā prasītāja vairs nebūs kopīpašumā ar atbildētājām un saņems samaksu par sev piederošo īpašumu, bet atbildētāju tiesiskā situācija netiks aizskarta.

[5] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 26.oktobra spriedumu prasība apmierināta, izbeidzot kopīpašumu /adrese/, nosakot tā pārdošanu atklātā izsolē, sadalot ieņemto naudu starp kopīpašniekiem atbilstoši domājamās daļas apmēram. No atbildētājām prasītājas labā piedzīti tiesas izdevumi 1 047,26 EUR apmērā no katras. Spriedumā norādīti šādi argumenti.

[5.1] Dzīvokļa īpašums /adrese/, ir kopīpašums, kura 33/100 domājamās daļas pieder /pers. E/, 36/100 domājamās daļas - /pers. D/, 31/100 domājamā daļa - prasītājai.

Atbilstoši Civillikuma 1074.pantam prasītāja ir tiesīga prasīt kopīpašuma izbeigšanu, Civillikuma 1075.panta izpratnē prasības celšana liecina, ka kopīpašnieki nevar vienoties par kopīpašuma dalīšanas veidu, tāpēc strīdu izšķir tiesa.

[5.2] Nepamatoti ir atbildētāju iebildumi par tiesību izmantošanu labā ticībā, kas balstīti uz Civillikuma 1.pantu, jo Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 25.februāra spriedumā lietā Nr.SKC-54 atzīts, ka puses rīcību, ceļot prasību par kopīpašuma sadali atbilstoši vienam no Civillikuma 1075.pantā paredzētajiem sadales variantiem, nevar atzīt par pretēju labai ticībai.

[5.3] Tiesa var izvēlēties jebkuru no sadalīšanas veidiem, kas paredzēti Civillikuma 1075.pantā, izvērtējot kopīpašnieku savstarpējās attiecības, konkrēto situāciju, dalāmā objekta nozīmi, īpašības un kopīpašnieku intereses, spriežot pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem, ievērojot Civillikuma 5.pantu.

/pers. D/ piedāvājums nodot viņas īpašumā prasītājas domājamās daļas ar pienākumu izmaksāt prasītājai to kadastrālo vērtību, paliekot

kopīpašumā ar /pers. E/, ir vērsts uz prasītājas kā kopīpašnieka izstumšanu. Tā nav kopīpašuma sadale, jo visa lieta netiek nodota vienam no kopīpašniekiem, tāpēc neatbilst nevienam no Civillikuma 1075.pantā norādītajiem kopīpašuma reālās sadales veidiem. Šis variants neatbilst tiesu praksē nostiprinātajam, ka atbilstoši Civillikuma 1075.pantam, nosakot izmaksājamās summas apmēru, par pamatu jāņem nekustamā īpašuma tirgus vērtība uz lietas izskatīšanas brīdi. (sk. *Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 14.maija spriedumu lietā Nr.SKC-173/2013*).

Prasītājas norādītais kopīpašuma sadales variants - pārdot kopīpašumu izsolē, sadalot izsolē iegūtos līdzekļus kopīpašniekiem atbilstoši viņiem piederošo domājamo daļu apmēram - ir vistaisnīgākais un iespējams.

[5.4] Prasītāja kopīpašuma domājamo daļu iegādājās peļņas nolūkā, taču tiesiskais regulējums ir vērsts uz kopīpašumu izbeigšanu, tāpēc nav iespējams ievērot atbildētāju tiesības saglabāt kopīpašumu.

[6] /pers. E/ un /pers. D/, kuru vārdā rīkojas pilnvarotais pārstāvis zvērināts advokāts Jānis Pūce, iesniedza apelācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu pilnā apmērā un lūdzot prasību noraidīt. Ja tiesa lemj kopīpašumu sadalīt, lūdz noteikt, ka tiek veikta prasītājai piederošās dzīvokļa /adrese A/, 31/100 domājamās daļas pārdošana izsolē ar tiesu izpildītāja starpniecību. Apelācijas sūdzībā norādīti šādi apsvērumi.

[6.1] Tiesa nav vērtējusi Civillikuma 1074.pantu kopsakarā ar tā Civillikuma 1.pantu, nav vērtējusi, kādiem gadījumiem norma paredzēta, un vai prasītājas tiesības vai intereses vispār ir aizskartas vai apstrīdētas.

Prasītājas pārstāvis tiesas sēdē atklāti atzina, ka prasītāja dzīvokļa 31/100 domājamo daļu iegādājās peļņas nolūkos. Īpašuma pārdošana ar peļņu nav aizliegta, ja prasītāja var nopirkt 31/100 domājamo daļu lētāk un pārdot to dārgāk, neaizskarot atbildētāju civilās tiesības un ar likumu aizsargātās intereses. Prasītāja grib iedzīvoties uz atbildētāju rēķina, ar tiesas starpniecību piespiest atbildētājas pārdot savu īpašumu, kaut viņas to nevēlas un tas nav viņu interesēs.

[6.2] Prasītāja ir juridiska persona, kuras komercdarbības veids ir sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana, bet atbildētājas ir pensionāres, kuras savu iepriekš īrēto dzīvokļa daļu ir privatizējušas (nopirkušas) 2001.gadā, kad komunālajam (kopīgajam) dzīvoklim bija 3 īrnieki. Atbildētājas nevarēja izvēlēties nonākt vai nenonākt kopīpašumā ar pārējiem īrniekiem, jo visi dzīvokļa īrnieki gribēja privatizēt katrs savu istabu. Atbildētājām līdz izsolei nebija iespējams saņemt kredītu 31/100 domājamās daļas iegādei.

[6.3] Civillikuma 1074. un 1075.pants paredzēts, lai palīdzētu kopīpašniekiem atrisināt problēmas, ja tādas radušās kopīgā īpašuma lietošanā, nevis, lai dotu iespēju vienam kopīpašniekam piespiest pārējos pārdot visu īpašumu. It īpaši, ja prasītāja savu daļu ir nopirkusi nesen un peļņas nolūkā.

[6.4] Tiesa nav izvērtējusi atbildētāju sadales variantu - prasītājai piederošās 31/100 domājamās daļas pārdošanu izsolē, kas konkrētajā gadījumā ir taisnīgākais. Tā rezultātā prasītāja vairs nebūs kopīpašumā un saņems samaksu par savu īpašumu, bet atbildētāju tiesības saglabāt īpašumu netiks aizskartas un viņas turpinās lietot dzīvokli.

Tiesa nav ņēmusi vērā Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumā „Kopīpašums. 2011" norādīto par Augstākās tiesas Senāta lietām Nr. SKC-280/2007, SKC- 117/2008 un SKC-346/2009, kurās Senāts atzinis, ka kopīpašuma dalījums, kad trīs kopīpašuma dalībnieki prasa vienas kopīpašuma daļas noteikšanu un reālu izdalīšanu viņiem, saglabājot kopīpašuma attiecības savā starpā, un atstājot otru kopīpašuma daļu atbildētājas atsevišķā īpašumā, nav pretrunā ar Civillikuma 1075.pantu.

[6.5] Zvērināts advokāts Normunds Šlitke 2018.gada 26.septembra tiesas sēdē iesniedza rēķinu par 1 400 EUR. Piedzenot šo summu no atbildētājām, vajadzēja izvērtēt tās atbilstību, ievērojot taisnīguma un samērīguma principu.

[7] Engures pagasta zemnieku saimniecība „BURAS" tiesā iesniedza paskaidrojumu par apelācijas sūdzību, kurā to neatzīst, norādot šādus apsvērumus.

[7.1] Prasība par kopīpašuma izbeigšanu atbilstoši Civillikuma 1074.pantam un judikatūrai nav noraidāma. Prasība par kopīpašuma dalīšanu ir divpusēja (*actio duplex*) un tās mērķis ir dalīšanas pozitīvs risinājums, kas nozīmē, ka šādas prasības izskatīšana nevar beigties ar prasības noraidīšanu, izņemot gadījumu, ja tiesa konstatē, ka pastāv kāds no dalīšanas ierobežojumiem.

2011.gada Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta Judikatūras nodaļas apkopojumā tiesām norādīts, ka tiesa nevar noraidīt kopīpašnieka prasību par kopīpašuma reālu sadalīšanu, kas ierosināta tiesā saskaņā ar Civillikuma 1075.pantu, atsaucoties uz tiesību vispārēju principu par tiesību un pienākumu izpildi pēc labas ticības (Civillikuma 1.pants), jo tā ir kopīpašnieka tiesība, kas noteikta Civillikuma 1074.pantā.

Šāda tiesību normu piemērošana atbilst Satversmes 105.pantam un Satversmes tiesas tā interpretācijai, valstī pastāvošajai tirgus ekonomikai, jo tiesība prasīt izbeigt kopīpašumu ir nekustamā īpašuma tiesību sastāvdaļa, ko var aprobežot tikai ar likumu (nevis likuma pantā ietvertu labas ticības principu).

2011.gada 25.oktobra spriedumā lietā Nr.2011-01-01 Satversmes tiesa atzina, ka kopīpašniekam ir tiesība katrā laikā prasīt kopīpašuma dalīšanu (Civillikuma 1074.pants) un šis ir tiesiskais instruments, kuru kopīpašnieks var izmantot piespiedu kārtā, lai kopīpašumu izbeigtu.

[7.2] Atbildētāju piedāvāto sadales veidu, kas norādīts apelācijas sūdzībā, prasītājai piederošās 31/100 domājamās daļas pārdot izsolē, Civillikuma 1075.pants neparedz, tāpēc tiesa to pamatoti nav vērtējusi.

[8] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 24.aprīļa spriedumu prasība apmierināta, izbeigts kopīpašums uz dzīvokli Nr. 69 un 8914/717330 domājamām daļām no būvēm un zemes /adrese/, īpašumu pārdodot atklātā izsolē ar zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību un ieņemto naudu izdalot kopīpašnieku starpā proporcionāli katram piederošo domājamo daļu apmēram; prasītājas labā no /pers. E/ piedzīti tiesas izdevumi 347,25 EUR un ar lietas vešanu saistītie izdevumi 462,50 EUR, bet no /pers. D/ - tiesas izdevumi 347,26 EUR un ar lietas vešanu saistītie izdevumi 462,50 EUR, bet valsts ienākumos piedzīti ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 0,67 EUR no katras atbildētājas.

Izskatot lietu sakarā ar /pers. D/ kasācijas sūdzību, Latvijas Republikas Senāts 2020.gada 16.decembrī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 24.aprīļa spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnese s 2021.gada 15.janvāra lēmumu apmierināts Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS" pieteikums par pārmaksātās valsts nodevas 619,24 EUR atmaksu.

[9] 2021.gada 12.aprīlī tiesā saņemti /pers. D/ paskaidrojumi, kuros viņa pauž gatavību atpirkt prasītājai piederošo dzīvokļa 31/100 domājamo daļu par tās kadastrālo vērtību.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021.gada 12.maija lēmumu lietas izskatīšana rakstveida procesā atlikta, nosakot /pers. D/ termiņu līdz 2021.gada 11.jūnijam iesniegt tiesā strīdus nekustamā īpašuma tirgus novērtējumu.

2021.gada 31.maijā /pers. D/ tiesā iesniedza paskaidrojumu, norādot, ka prasītājai piederošo dzīvokļa domājamo daļu ir gatava izpirkt tikai par kadastrālo, nevis tirgus vērtību. Sava īpašuma tirgus novērtējumu var iesniegt prasītāja, taču tas nav izdarīts.

[10] 2021.gada 14.septembrī tiesā saņemts Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS" lūgums par tiesas sēdes nozīmēšanu, lai novērstu

jebkādas objektīvas šaubas par prasītājas pamattiesību (tostarp Satversmes 1., 91., 92. un 105.panta) iespējamiem pārkāpumiem.

[11] Ievērojot 2020.gada 10.jūnija „Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma" 10.pantu, civillieta tiek izskatīta rakstveida procesā. Lietas nozīmēšanas datums noteikts 2021.gada 14.oktobrī, kas ir nolēmuma sastādīšanas datums.

Saskaņā ar minēto normu, *civillietu [..] tiesa var izskatīt rakstveida procesā, ja iespējams nodrošināt lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu un tiesa nav atzinusi par nepieciešamu lietu iztiesāt tiesas sēdē. [..]*

Apelācijas instances tiesa vadās no judikatūrā atzītā, ka tiesības uz taisnīgu tiesu tiek nodrošinātas, atbilstošo procesuālo kārtību regulējošo normu ietvaros panākot likumīga un pamatota sprieduma pieņemšanu. Personas klātbūtne procesā nav pašmērķis, viņas paskaidrojumi un argumentācija ir viens no līdzekļiem, kā panākt tiesisku spriedumu *(*sk. *Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 24.novembra spriedums lietā Nr. SKC-233).*

Lieta apelācijas instancē tiek izskatīta atkārtoti, līdz tam lieta pirmās instances tiesā un apelācijas instancē izskatīta tiesas sēdēs. Puses ir izmantojušas procesuālās tiesības iesniegt lietā pierādījumus un rakstveida paskaidrojumus.

Atkārtoti izskatot lietu apelācijas instancē, Civillietu tiesas kolēģija nesaskata pamatu nozīmēt lietas iztiesāšanu mutvārdu procesā, jo atzīst, ka lietā ir iesniegti pietiekoši pierādījumi, kā arī lietas dalībnieku paskaidrojumi un citi procesuālie dokumenti, kuros ir skaidri un saprotami pausta attieksme pret lietas faktiskajiem apstākļiem un to juridisko novērtējumu. Lietā nav nepieciešams noskaidrot papildu apstākļus, kuriem varētu būt nozīme strīda izlemšanā, līdz ar to tiesa lietu var izskatīt rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[12] Pārbaudot lietas materiālus, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS" prasība par kopīpašuma izbeigšanu nav pamatota un ir noraidāma, bet /pers. E/ un /pers. D/ apelācijas sūdzība ir pamatota, šādu apsvērumu dēļ.

[12.1] Civillietu tiesas kolēģija vadās no Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas, saskaņā ar kuru, *apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajā sūdzībā.*

Apelācijas sūdzībā spriedums tiek pārsūdzēts pilnībā, bet netiek apstrīdēti šādi pirmās instances tiesas lietā nodibinātie fakti.

Dzīvokļa īpašums /adrese/, kadastra Nr./numurs A/, ir kopīpašums, kura 33/100 domājamās daļas pieder /pers. E/, 36/100 domājamās daļas - /pers. D/, 31/100 domājamā daļa - prasītājai.

Atbilstoši Civillikuma 1074.pantam prasītāja ir tiesīga prasīt kopīpašuma izbeigšanu, šī norma neparedz strīda pirmstiesas izskatīšanas vai noregulēšanas kārtību Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 7.punkta izpratnē.

Nav konstatēti kopīpašuma izbeigšanas aizlieguma noteikumi, t.i., ka kopīpašums nodibināts ar konkrētu mērķi un tā izbeigšana ir pretēja šim mērķim Civillikuma 1074.panta izpratnē.

Dzīvokļa īpašuma daudzdzīvokļu mājā reāla sadale nav iespējama, par ko lietā strīds nepastāv.

Kopīpašuma sadales variants par lietas atdošanu vienam no kopīpašniekiem, uzliekot pienākumu izmaksāt pārējiem viņu daļas vērtību naudā, nav piedāvāts no kopīpašnieku puses.

Atbildētājas īpašuma domājamās daļas ieguva privatizācijas ceļā un izmanto kopīpašumu pastāvīgai dzīvošanai, mutiski vienojoties par tā lietošanas kārtību. Prasītāja kopīpašuma domājamo daļu iegādājās peļņas nolūkā, bez nolūka kopīpašumu kopīgi lietot un apsaimniekot.

Minētie fakti saskaņā ar Civilprocesa likuma 430.panta trešo daļu apelācijas instances tiesai nav jāpārbauda, jo apelācijas sūdzībā tie netiek apstrīdēti.

[12.2] Apelācijas instances tiesai, izskatot lietu no jauna pēc tās sprieduma atcelšanas kasācijas kārtībā, līdztekus Civilprocesa likuma 426.pantā noteiktajam ir saistoši arī kasācijas instances tiesas norādījumi: 1) likuma tulkojums, kas izteikts kasācijas instances tiesas spriedumā, ir obligāts tiesai, kas izskata šo lietu no jauna *(Civilprocesa likuma 476.panta pirmā daļa)*; 2) lieta jāizspriež tikai tādā tvērumā un uz to faktisko lietas apstākļu pamata, no kuriem Senāts, ievērojot lietas izskatīšanas robežas kasācijas instancē *(Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa)*, bija vadījies savā pirmajā spriedumā un kuras robežas Senāts arī noteicis attiecīgai zemākai instancei lietu izspriest no jauna (sk. *Senāta 2013.gada 20.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-234, 2014.gada 16.maija spriedumu lietā Nr. SKC-62).*

[12.3] Senāts, atceļot Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019.gada 24.aprīļa spriedumu šajā lietā (sk. *Senāta 2020.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-231/2020, ECLI:LV:AT:2020:1216.C30501917.11.S 6.punktu un apakšpunktus 6.1, 6.2, 6.3*), ir norādījis, ka kopīpašuma izbeigšanu regulējošās tiesību normas ir iztulkojamas kopsakarā ar Civillikuma 1.pantu.

Civillikuma Ievada daļas 1.pants noteic, ka *tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības.*

Civillikuma 1074.pants noteic, ka *nevienu kopīpašnieku nevar piespiest palikt kopīpašumā, ja vien tā nodibināšanas noteikumi nerunā tam pretim; turpretim katrs kopīpašnieks var katrā laikā prasīt dalīšanu.*

Līdz ar to kopīpašniekam likums paredz tiesību prasīt kopīpašuma dalīšanu (izbeigšanu). Izskatāmajā lietā kasācijas instances tiesa norādījusi, ka „kopīpašniekam nevar liegt šīs subjektīvās tiesības izlietošanu, ja tas savas tiesības izlieto labā ticībā. Turpretī, ja civiltiesību subjekts minēto tiesību izlieto netaisnprātīgi, viņš nebauda tiesisku aizsardzību. Arī izskatot lietas par kopīpašuma izbeigšanu, ir ņemams vērā Civillikuma 1.pantā ietvertais labas ticības princips kā tiesību normu piemērošanas un tiesisko attiecību vērtēšanas kritērijs (sk. *Senāta 2019.gada 17.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-259/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1217.C04169414.5.S) 7.2.punktu).*

Atbilstoši tiesību doktrīnā atzītajam Civillikuma 1.pants piemērojams kā pozitīvo tiesību iztulkošanas norma, kas tiesību piemērotājam uzliek pienākumu izdarīt katrā atsevišķajā gadījumā iesaistīto interešu izvērtējumu un sakarā ar to noteikt subjektīvo tiesību saturu un robežas. Tiesa nevar aprobežoties ar fakta konstatāciju ir vai nav „laba ticība". Civillikuma 1.panta piemērošana nozīmē tiesas izdarītu juridisku slēdzienu, ka zināmu subjektīvu tiesību robežas, kas pēc labas ticības nospraužamas konkrētā lietā, ir pārkāpis tiesību subjekts (sk. *Krons M., Civillikuma pirmais pants. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. Tieslietu ministrijas izdevums. Rīga: A. Gulbja grāmatu izdevniecība, 1937, Nr. 2, 300.lpp).* Turklāt minētā tiesību norma tiesām jāpiemēro pēc savas iniciatīvas pat tad, ja neviena no pusēm nav cēlusi ierunu par labai ticībai neatbilstošu rīcību.

Ja izrādītos, ka attiecīgo gadījumu regulējošās tiesību normas burtiska piemērošana novestu pie acīmredzami netaisnīga rezultāta, tiesai jāatrod šī gadījuma taisnīgs atrisinājums, izvērtējot, kuras puses intereses konkrētajā gadījumā ir jāaizsargā."

[12.4] Norādot uz 2009.gada 25.februāra Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumā lietā Nr. SKC-54 atzīto, ka kopīpašnieka tiesības prasīt kopīpašuma izbeigšanu nav ierobežojamas, atsaucoties uz Civillikuma 1.pantu, pirmās instances tiesa atzinusi, ka, neskatoties uz to, ka prasītāja kopīpašuma daļu iegādājās vienīgi peļņas nolūkā, nav iespējams ievērot atbildētāju kā kopīpašnieču tiesības saglabāt kopīpašumu.

Civilprocesa likuma 5.panta sestā daļa noteic, ka, *piemērojot tiesību normas, tiesa ņem vērā judikatūru.*

Kasācijas instances tiesas spriedums izskatāmajā lietā ir iekļauts judikatūrā, un arī pirms šā sprieduma Senāts paplašinātā sastāvā ir atzinis, ka Civillikuma 1.pantā ietvertais labas ticības princips kā tiesību normu piemērošanas un tiesisko attiecību vērtēšanas kritērijs ir ņemams vērā kopīpašuma izbeigšanas lietās. (sk. *Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 17.decembra spriedumu lietā Nr. C04169414, SKC-259/2019, ECLI:LV:AT:2019:1217.C04169414.5.S*).

Minētā sprieduma Nr. SKC-259/2019 7.3. un 7.4.punktā norādīts, ka „judikatūras atziņa – „kopīpašnieka tiesības prasīt kopīpašuma izbeigšanu nav ierobežojamas, atsaucoties uz Civillikuma 1.pantu" – pilnībā atbilst apstākļu kopumam aprakstītajā lietā, kad Civillikuma 1.pants kā pamats prasības noraidīšanai piemērots, nenodibinot apstākļus (neviena no pusēm uz tādiem arī nenorādīja), kas liecinātu par kopīpašnieka uz neattaisnojamu mērķu sasniegšanu vērstu rīcību, un neatklājot, kā tieši netaisnprātīgā rīcība izpaudusies.

Turpretī izskatāmajā lietā, neraugoties uz to, ka atbildētāju paskaidrojumi par prasītājas rīcības motīviem un īpašuma iegādes patiesajiem iemesliem tika atzīti par ticamiem, šiem apstākļiem nekāda nozīme nav piešķirta. Tādējādi tiek radīts nepareizs priekšstats, ka kopīpašuma dalīšanas lietās viens no nozīmīgākajiem civiltiesību principiem nav jāievēro, citiem vārdiem, ka kopīpašuma dalīšanas lietās ir pieļaujama tiesību netaisnprātīga izlietošana."

[12.5] Prasītāja ir juridiska persona, kuras komercdarbības veids ir sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un apsaimniekošana (lietas 1.sējuma 75.-77. lapa), un tā apzinājās, ka izsolē pērk īpašuma 31/100 domājamo daļu, nevis visu dzīvokli. Prasītāja nenoliedz, ka šo īpašumu iegādājās vienīgi peļņas nolūkā un neplānoja lietot istabu, kuru apdzīvoja iepriekšējais kopīpašnieks, un to netieši apstiprina prasības celšana jau divus mēnešus pēc izsoles.

Nav šaubu, ka prasītāja ar īpašuma dalīšanas prasību vēlas panākt sev piederošā īpašuma vērtības palielinājumu uz atbildētāju rēķina, proti, ja tiek pārdota tikai prasītājas 31/100 domājamā daļa, tās cena ir salīdzinoši zema, tāpēc, ka tādam īpašumam ir maz iespējamo pircēju (praksē tās ir lietošanas tiesības uz vienu istabu, dzīvokļa lietošanas kārtība nav reģistrēta zemesgrāmatā, utt.); ja tiek pārdots viss dzīvoklis Rīgas centrā, tad 31/100 domājamās daļas cena ir proporcionāli lielāka. Šādā veidā prasītāja nopelna nevis ar veiksmīgu komercdarbību, bet tikai uz atbildētāju rēķina – panākot, ka tiek pārdotas arī atbildētājām piederošās domājamās daļas un tikai tādā veidā paaugstinot sava īpašuma vērtību.

Apelācijas sūdzībā pamatoti norādīts, ka tiesa šos apstākļus Civillikuma 1. un 1074.panta kontekstā nav izvērtējusi, kā arī nav skaidrojusi, kādā veidā atbildētājas ir aizskārušas prasītājas tiesības un intereses.

Kasācijas instances tiesa izskatāmajā lietā norādījusi, ka „kopīpašumu var nodibināt vairākos veidos, tostarp, pamatojoties uz tiesisku darījumu. Domājamās daļas atsavināšanas gadījumā tiesiskā darījuma, piemēram, pirkuma, maiņas, dāvinājuma, uztura līguma sekas ir kopīpašnieka tiesiskā stāvokļa pārnešana citai personai (sk. *Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 252., 268.lpp.).* Tā kā kopīpašums nav normālais, vēlamais īpašuma veids, tad kopīpašniekiem ir tiesības katrā laikā prasīt tā dalīšanu, kas noteiktos apstākļos tomēr var būt netaisnīgi, jo tā var notikt ļaunprātības (sk. *Čakste K. Civiltiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 87., 88.lpp.).*

Kopīpašnieka tiesība jebkurā laikā pieprasīt kopīpašuma dalīšanu (Civillikuma 1074.pants) faktiski kalpo kā pamudinājums kopīpašniekiem rast abpusēji pieņemamu risinājumu rīcībai ar kopējo lietu, jo pretējā gadījumā pastāv iespēja, ka kāds no īpašniekiem ierosinās kopīpašuma dalīšanu. Savukārt dalīšana var noslēgties arī ar kopējās lietas pārdošanu, kuras rezultātā „nepiekāpīgais" kopīpašnieks zaudēs savas īpašuma tiesības uz to. Minētās normas mērķis ir nodrošināt līdzīpašnieka tiesības uz īpašumu situācijā, kad kopīpašuma kopīga valdīšana un lietošana ir kļuvusi neiespējama.

Iestāšanās kopīpašumā, nopērkot vienam vai vairākiem kopīpašniekiem piederošās kopīpašuma domājamās daļas, un pēc tam vēršanās tiesā ar prasību par kopīpašuma dalīšanu, prasot kopīpašuma pārdošanu izsolē un ieņēmumu sadalīšanu līdzīpašnieku starpā, ir samērā jauna, pēdējos gados radusies tendence.

Nenoliedzot to, ka kopīpašuma tiesiskās attiecības var tikt izmantotas arī saimnieciskās darbības nolūkos, Senāts norāda, ka Civillikuma 1074. un 1075.pantā ietvertā regulējuma jēga un mērķis primāri ir nevis sekmēt viena kopīpašnieka ekonomisko interešu īstenošanu, bet gan aizsargāt visu kopīpašnieku tiesības un intereses, tās pēc iespējas samērojot.

Civillikuma 1.pants pieprasa, lai katru tiesību izlietojot vai pienākumu pildot, tiesību subjekts rēķinātos ar īsto likuma mērķi, kādēļ šī tiesība ir piešķirta. Aizsardzību bauda tā interese, kas pēc likuma mērķa un konkrētās lietas apstākļiem atzīstama par svarīgāku."

[12.6] Izskatāmajā lietā kasācijas instances tiesa norādījusi, ka Civillikuma 1.pants „nav „vispārējs līdzeklis pret visām slimībām" un nedod tiesnesim iespēju katrā gadījumā pēc sava subjektīvā ieskata noteikt, kas ir „laba ticība", bet gan uzliek pienākumu sīki motivēt - „kāda tiesību izlietošanas vai pienākumu pildīšanas norma pārkāpta un kāda rīcība nesaskan ar labo ticību, norādot arī kāda būtu pareiza tiesību izlietošana vai pienākumu pildīšana konkrētajos apstākļos" (sk. *Krons M., Civillikuma pirmais pants. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. Tieslietu ministrijas izdevums. Rīga: A. Gulbja grāmatu izdevniecība, 1937, Nr. 2, 299.lpp.).* Tādējādi tiesai, izskatot konkrēto strīdu, jācenšas panākt taisnīgu līdzsvaru starp iesaistīto pušu interesēm."

[12.7] Prasītājas rīcības motīvi, apzināti iestājoties kopīpašumā ar vienīgo patieso mērķi piespiest pārējos kopīpašniekus izbeigt kopīpašumu, par kura lietošanu atbildētājām domstarpības nekad nav bijušas, nebija godprātīgi, jo prasītājas mērķis bija peļņas nolūkā kopīpašumu izbeigt, izstumjot no kopīpašuma pārējos kopīpašniekus.

Pastāvot šādiem apstākļiem, likumā paredzēto tiesību prasīt kopīpašuma dalīšanu prasītāja neizlieto taisnprātīgi un nerespektē pārējo kopīpašnieku pamatotās intereses. Un, kā atzīts juridiskajā literatūrā, ja izrādītos, ka attiecīgo gadījumu regulējošās tiesību normas burtiska piemērošana novestu pie acīmredzami netaisnīga rezultāta, tiesai jāatrod šī gadījuma taisnīgs atrisinājums, iztulkojot speciālo tiesību normu kopsakarā ar Civillikuma 1.pantu. Tiesai ir jākonstatē, kuras puses intereses konkrētajā gadījumā ir jāaizsargā. Šai nolūkā tiesa sniedz pušu interešu vērtējumu, ko noskaidro speciālās tiesību normas un Civillikuma 1.panta sasaistes rezultātā (sk. *Balodis K. Labas ticības princips mūsdienu Latvijas civiltiesībās. Jurista Vārds, 03.12.2002., Nr. 24 (257)*).

Prasītājas subjektīvās tiesības dalīt kopīpašumu nav svarīgākas un vairāk aizsargājamas, nekā atbildētāju tiesības, jo ir acīmredzami netaisnīgi sadalīt kopīpašumu, lai prasītāja, īstenojot savas ekonomiskās intereses, varētu gūt finansiālu labumu pretstatā pārējo kopīpašnieku vēlmei saglabāt savas īpašuma tiesības un vienīgo dzīvesvietu. Ievērojot minētos apstākļus, prasības apmierināšanai nav pamata.

[12.8] Prasītājai kā kopīpašniekam, ja tā nevēlas palikt kopīpašumā, nav šķēršļu panākt savu interešu aizsardzību, respektējot citu personu – pārējo kopīpašnieku – tiesiskās intereses, kā to pieprasa Civillikuma 1.pants. Piemēram, prasītāja var no kopīpašuma izstāties, savu domājamo daļu atsavinot.

/pers. D/ apelācijas instancē izteikto gatavību atpirkt prasītājai piederošo dzīvokļa 31/100 domājamo daļu par tās kadastrālo vērtību tiesa nevar piemērot kā kopīpašuma sadales veidu. Civillikuma 1075.panta izpratnē ar pienākumu samaksāt kopīpašniekam viņa daļu naudā ir domāta īpašuma

tirgus vērtība, kura lietā nav noskaidrota, jo atbildētāja nav gatava šādam darījumam, proti, nav gatava izpirkt prasītājai piederošo kopīpašuma daļu par tirgus cenu.

Arī judikatūrā atzīts, ka, nosakot izmaksājamās summas apmēru, par pamatu ņemama nekustamā īpašuma tirgus vērtība uz lietas izskatīšanas (nekustamā īpašuma atsavināšanas) brīdi (sk. *Senāta 2009.gada 11.marta spriedums lietā Nr. SKC-82, Senāta 2011.gada 23.februāra spriedums lietā Nr.SKC-94*).

[13] Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka pirmās instances tiesa prasību kļūdaini apmierināja tieši Civillikuma 1.panta nepareizas piemērošanas dēļ, spriedumā neizvērtējot, kāpēc prasītājas tiesība peļņas nolūkā prasīt kopīpašuma dalīšanu (izbeigšanu) ir vairāk aizsargājama, nekā atbildētāju īpašuma tiesības uz vienīgo dzīvesvietu. Līdz ar to apelācijas sūdzībā minētie argumenti guva apstiprinājumu un ir pamats prasību noraidīt.

[14] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu, *pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus.*

Civilprocesa likuma 33.panta otrā daļa noteic, ka *tiesas izdevumi ir valsts nodeva, kancelejas nodeva un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi*.

No lietas materiāliem redzams, ka par apelācijas sūdzības iesniegšanu /pers. D/ samaksāja valsts nodevu 656,74 EUR (lietas 1.sējuma 98.lapa)

Ar Senāta Civillietu departamenta senatoru 2020.gada 28.janvāra kopsapulces lēmumu noteikts, ka valsts nodeva par kopīpašuma izbeigšanas prasību ir 70 EUR. (lietas 1.sējuma 155., 156.lapa).

Atbilstoši Civilprocesa likuma 34.panta ceturtajai daļai, *par apelācijas sūdzību maksājama valsts nodeva atbilstoši likmei, kāda jāmaksā, iesniedzot prasības pieteikumu (pieteikumu sevišķās tiesāšanas kārtības lietā), bet mantiska rakstura strīdos — likmei, kuru aprēķina atbilstoši strīda summai pirmās instances tiesā.*

Ievērojot minēto, no Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS" /pers. D/ labā piedzenama valsts nodeva par apelācijas sūdzības iesniegšanu 70 EUR apmērā.

Apelācijas instances tiesa nav tiesīga pēc savas iniciatīvas lemt par pārmaksātās valsts nodevas 586,74 EUR apmērā atmaksu /pers. D/, jo judikatūrā atzīts, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 10.pantā reglamentētajam dispozitivitātes principam jautājumu par pārmaksātās valsts nodevas atmaksāšanu ar attiecīgu procesuālo pieteikumu iniciē šī jautājuma risināšanā ieinteresētā persona (prasītājs vai atbildētājs), nevis tiesa. (sk. *Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 8.jūnija spriedumu lietā Nr. C30434016, SKC-542/2021 ECLI:LV:AT:2021:0608.C30434016.17.S*)

Tā kā apelācijas instancē prasība tiek noraidīta, prasītājai izdevumi par advokāta palīdzību nav atlīdzināmi, bet atbildētājas pierādījumus par tiesāšanās izdevumu esamību zvērināta advokāta palīdzības samaksai tiesā nav iesniegušas.

No uzziņas un Tiesu informatīvās sistēmas redzams, ka lietā radušies ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 16,81 EUR apmērā, no kuriem pie prasības celšanas samaksāti 5,27 EUR (lietas 1.sējuma 6.lapa). Ievērojot Civilprocesa likuma 39.panta pirmās daļas 5.punktu un VAS „Latvijas Pasts" tarifus, no prasītājas valsts ienākumos piedzenami nesamaksātie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 11,54 EUR apmērā.

[15] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 204.[1] pantu, *taisot spriedumu [..] par tiesāšanās izdevumu piedziņu, tiesa nosaka termiņu sprieduma labprātīgai izpildei, kas nedrīkst būt garāks par 10 dienām no sprieduma spēkā stāšanās dienas*.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar iepriekš minēto un vadoties no Civilprocesa likuma 432., 433., 434.panta, Civillietu tiesas kolēģija

nosprieda:

Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS" prasību pret /pers. D/ un /pers. E/ par kopīpašuma izbeigšanu **noraidīt.**

Piedzīt no Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS", reģistrācijas Nr. 40001017447, /pers. D/, personas kods /personas kods/, labā tiesas izdevumus 70 EUR (septiņdesmit *euro*), kas samaksāti par valsts nodevu par apelācijas sūdzības iesniegšanu.

Piedzīt no Engures pagasta zemnieku saimniecības „BURAS", reģistrācijas Nr. 40001017447, valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos tiesas izdevumus 11,54 EUR (vienpadsmit *euro* 54 centi), kas iemaksājami kontā Nr.LV51TREL2190458019000, saņēmējs: Tiesu administrācija, NMR 90001672316, saņēmēja banka: Valsts kase, kods TRELLV22, iemaksas mērķis: civillietu identificējoši dati.

Noteikt prasītājai termiņu tiesas sprieduma labprātīgai izpildei 10 (desmit) dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas, iesniedzot Rīgas apgabaltiesā samaksu apliecinošu dokumentu par valsts labā piedzīto tiesas izdevumu samaksu.

Spriedumu var pārsūdzēt 30 dienu laikā Latvijas Republikas Senātā, iesniedzot kasācijas sūdzību Rīgas apgabaltiesā.

Tiesnese referente Dz.Zvaigznekalna-Žagare

Tiesnesis A.Dundurs

Tiesnese I.Ramane